



פתרון בחינת הבגרות באזרחות

שתי יחידות לימוד

קיץ 2014

מספרי השאלון: 034114

מוגש על ידי:

רענן נוימרק, ארז כסיף ושלומי סרגוסי

מורים לאזרחות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

**פרק ראשון**

הנבחרים נדרשו לענות על שאלה אחת מבין השאלות 1-2.

שאלה מספר 1**סעיף א'****זיהוי:** העיקרון הדמוקרטי שהתממש בהקמת המתחם הוא **עיקרון הפלורליזם**.**הגדרה:** עיקרון הפלורליזם פירושו ההכרה בזכות לבטא דעות שונות/השקפות שונות/צרכים שונים בחברה. פלורליזם הוא גם ההכרה בזכות של קבוצות שונות להתארגן במסגרות כדי לממש את זכויותיהן.**ביסוס מהקטע:** קבוצות של בני נוער מתנועות נוער שונות המעוניינות לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות ייחודיות משלהן, לא מצאו מקום מתאים לפעילויות בשעות הפנאי במהלך השבוע ובסופו. הם פנו לעירייה שהסכימה להקצות מתחם בשטח ציבורי לפעילות.**הסבר במילים שלי:** העובדה שהעירייה אפשרה הקמת מתחם בו יוכלו מגוון של בני נוער מתנועות שונות לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות מממשת את עיקרון הפלורליזם, כיוון שעד להקמת המתחם לא היה לבני הנוער מקום בו יוכלו לקיים את פעילותם.**סעיף ב'****זיהוי:** הזכות של הדיירים שנפגעה לטענתם היא **הזכות לקניין חומרי**.**הגדרה:** הזכות של כל אדם ליהנות מרכושו/ לשמור על רכוש שצבר, בלי לחשוש שרכוש זה יילקח ממנו.**ביסוס מהקטע:** דיירים המתגוררים בסמוך למתחם שהקימה העירייה עבור הפעילות של חברי תנועות הנוער עתרו לבית המשפט בדרישה לסגור את המתחם כיוון שהפעילות במקום גורמת לרעש חזק, ובעקבות כך נפגע הערך של דירותיהם.**הסבר במילים שלי:** לטענת הדיירים העירייה אפשרה הקמת מתחם לפעילות בני הנוער בניגוד לתכנון המקורי של השטח. אם היו יודעים שעתיד לקום שם מתחם בעל אופי ציבורי היוצר רעש רב לא היו רוכשים את הדירות, כיוון שמקור רעש מוריד את ערך הנכסים הסמוכים לו. מסיבה זו פנו הדיירים לבית המשפט שיפצה אותם על הפגיעה בקניינם החומרי.**אפשרות נוספת****זיהוי:** הזכות של הדיירים שנפגעה לטענתם היא **זכות הציבור לדעת**.**הגדרה:** זכותו של האזרח לצרוך, לקבל ולהחליף מידע בנושאים שונים ומגוונים, ככלי לגיבוש עמדות ודעות, באמצעות קבלת מידע ממקורות שונים: כלי התקשורת, עובדי ממשל וכדומה.**ביסוס מהקטע:** דיירים המתגוררים בסמוך למתחם שהקימה העירייה עבור הפעילות של חברי תנועות הנוער עתרו לבית המשפט בדרישה לסגור את המתחם כיוון שהפעילות במקום גורמת לרעש חזק. לטענת הדיירים כאשר רכשו את דירותיהם הם פנו לעירייה לבדיקת התכנון העתידי של האזור, ולא נמסר להם שיש כוונה להקים מתחם כזה בשכונתם.**הסבר במילים שלי:** לטענת הדיירים למרות שהם פנו לפני הרכישה לעירייה וביקשו לבדוק את התכנון העתידי של האזור בו הוקם מתחם הפעילות לבני הנוער, לא נמסרה להם הכוונה לייעד את האזור לפעילות ציבורית ובכך נפגעה זכותם לקבל מידע המצוי בידי רשויות השלטון.



שאלה מספר 2

סעיף א'

זיהוי: הפנייה בהכרזת העצמאות שממשלת ישראל מממשת בפעולותיה בנוגע לים המלח, היא **הפנייה לכל המדינות השכנות ועמיהן**.

הגדרה: בפנייה זו קראו מנסחי ההכרזה למדינות השכנות לשיתוף פעולה ועזרה ההדדית עם העם העברי. עוד נאמר כי מדינת ישראל מוכנה לתרום חלק במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו.

ביסוס מהקטע: בקטע נאמר כי "אחת התכניות שיזמה הממשלה להשגת יעד זה גובשה יחד עם ממשלת ירדן, מפני שהגבול בינה לבין מדינת ישראל עובר לאורך ים המלח".

הסבר במילים שלי: ממשלת ישראל מבקשת למנוע את התייבשות ים המלח ובכך לפעול למען קידום ערכי טבע במזרח התיכון. לטובת העניין פנתה הממשלה למדינת ירדן הנמצאת בשכנות עם ישראל על מנת לפעול במשותף להשגת המטרה. בעשותה כך פעלה הממשלה בהתאם לאמור בהכרזה הפונה למדינות השכנות ומימשה את חזון הכרזת העצמאות.

סעיף ב'

זיהוי: סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שבא לידי ביטוי בדרישה לקיום הדיון בוועדה הוא **מנגנון פורמאלי**.

הגדרה: ביקורת פורמאלית היא ביקורת הנעשית ע"י מוסדות שתפקידם מוגדר בחוק. המדינה הדמוקרטית יצרה מנגנונים שונים על מנת שיגבילו את השלטון וימנעו ממנו לנצל לרעה את כוחו. בין המנגנונים הפורמאליים ניתן לציין את הכנסת, בית המשפט, מבקר המדינה ועוד. תפקידם של מוסדות אלו מוגדר בחוק והם מבצעים פעולת ביקורת מסודרת.

ביסוס מהקטע: "חברי הכנסת הפועלים למען הגנת הסביבה דורשים שהממשלה תביא את התכנית לדיון בוועדה של הכנסת..."

הסבר במילים שלי: מספר חברי כנסת טוענים שיישום התכנית עלול לגרום לפגיעה באופיו של ים המלח ובאוצרות הטבע שלו. על מנת למנוע את הפגיעה ולהגביל את פעולת השלטון, חברי הכנסת מבקשים להביא את הנושא לדיון בוועדה של הכנסת. וועדות הכנסת הן אחד מהמנגנונים הפורמאליים של המדינה המסייעים בהגבלת השלטון. בדיונים בוועדה, שתפקידה מוגדרים בחוק, נבחנים עניינים הנוגעים לציבור וחברי הכנסת השונים יכולים לבקר ולפקח על פעילות הממשלה. במקרה זה מבקשים חברי הכנסת להגביל את פעולת הממשלה בביצוע התכנית כדי למנוע פגיעה אפשרית בערכי טבע. הם מבקשים לזמן דיון בוועדה כדי להציע חלופות לתכנית שמציעה הממשלה ובעשותם כך הם מבקרים ומפקחים על פעילות הממשלה.

**פרק שני**

הנבחנים נדרשו לענות על 4 שאלות:

שלוש מבין השאלות 3-7ואחת מבין השאלות 8-9.**שאלה מספר 3**

הצדקה על פי הזכות לביטחון ומניעת רדיפות: השקפת העולם הדמוקרטית – ליברלית המודרנית רואה בזכותם של בני האדם להיות מוגנים מפני רדיפות המסכנות את חייהם, רכושם, חירותם וכבודם זכויות יסוד שמחובתה של המדינה להגן על קיומן. בהתאם לתפיסה זו זכותה של קבוצה אתנית הסובלת מרדיפות להקים מדינת לאום בה תוכל לממש את ייחודה ולהבטיח את שלומה וביטחונה.

שאלה מספר 4

השפה הערבית בישראל מוכרת כשפה רשמית שנייה. עובדה הבאה לידי ביטוי, בין היתר, בהדפסת מסמכי מדינה רשמיים בשפה זו, בקיום ערוצי שידור ציבוריים המשדרים בערבית, ועוד.

שאלה מספר 5

בשיטת דין דם, האזרחות מוענקת למי שהוריו -- אביו ו/או אמו -- הם אזרחי אותה מדינה, גם אם לא נולדו (הילדים) בתחום הטריטוריה של המדינה, ואילו בשיטת דין קרקע מוענקת האזרחות לכל אדם שנולד בתחום הטריטוריה של המדינה, בלי קשר לשאלת אזרחותם של הוריו וגם אם אינם אזרחיה של אותה מדינה.

שאלה מספר 6

חקיקת משנה היא חקיקה שלא נעשית ע"י הרשות המחוקקת (הפרלמנט), אלא ע"י רשויות שלטון אחרות, -- כגון הרשות המבצעת, השופטת והרשויות המקומיות – שהוסמכו לכך ע"י הרשות המחוקקת. היא מורכבת מתקנות (הרשות המבצעת), חוקי עזר (רשויות מקומיות), תקדימים (בתי המשפט).

שאלה מספר 7

1. במשפט פלילי המדינה היא התובעת, באמצעות הפרקליטות / התביעה המשטריתית מי שהוגש כנגדו כתב אישום בגין ביצוע עבירה לכאורה, ואילו במשפט אזרחי, אדם / ארגון תובעים אדם ו/או ארגון אחר, בטענה שהאחרון פגע בזכויותיהם בניגוד לחוק.
2. במשפט פלילי אם ימצא הנאשם חייב בדין יישא בעונש הקבוע בחוק (מאסר, ו / או קנס ו / או שלילת זכות). במשפט אזרחי, לעומת זאת, אין עונש. אם יזכה התובע יורה בימ"ש על הנתבע להשיב לתובע את זכותו, באמצעות פיצוי כספי / שיפוי ו/או דרך אחרת.



**שאלה מספר 8**

העדפה מתקנת היא מתן יחס מועדף לתקופה מוגבלת, לקבוצה שהמדינה קיפחה בעבר, במטרה ליצור שוויון / לצמצם את הפער מקבוצה זו לשאר האוכלוסייה.

במובן המהותי של שלטון החוק, מושם הדגש על תוכנו של החוק, תכליותיו ומטרותיו, ככזה המבקש לקדם ערכי יסוד דמוקרטיים, כגון: חירות, שוויון, הגנה על זכויות פרט, זכויות אדם וכיו"ב. מדיניות של העדפה מתקנת מבקשת לקדם שוויון חברתי-כלכלי, ואף רואה בשוויון כזה תנאי הכרחי למימוש חירותם של בני אדם, כלומר היא חותרת למימושם של ערכי יסוד דמוקרטיים ברוח המובן המהותי של שלטון החוק.

שאלה מספר 9

ערך החירות פירושו שלכל אדם יש את הזכות לבקש את טובתו על פי דרכו, כל עוד אינו מנסה למנוע מאחרים את טובתם ואינו מפריע להם להשיג את טובתם. כלומר, יש לתת לכל אדם את הרשות לנהל את חייו באופן הנראה לו וזכותו של כל אדם להשתמש בחירותו כדי לממש את הפוטנציאל הטמון בו ולהגשים את שאיפתו לחיות חיי אושר.

אחד מתפקידיה של הכנסת הוא רשות מכוננת שתפקידה לחבר חוקה למדינת ישראל. אחד מתפקידיה של חוקה במדינה דמוקרטית הוא להגן על זכויות האדם והאזרח ובהן הזכות לחירות.

פרק שלישי

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מבין השאלות 10-12.

שאלה מספר 10

גישת מדינת כלל אזרחיה היא גישה השואפת להקים במדינת ישראל מדינה דמוקרטית השייכת לכל אזרחיה, מדינה שבה הזהות הלאומית היא פוליטית-ישראלית, וערכיה- דמוקרטיים. המדינה לא תהיה מדינת לאום יהודית כלומר לא תהייה מזוהה עם הלאום היהודי בלבד, ולא תפעל לקידום ערכי הציונות. בין המצדדים בגישה זו יש יהודים וערבים הטוענים שהזהות הלאומית של המדינה צריכה להיות פוליטית ולא אתנית. קבוצה אחרת של ערבים מבקשת להכיר באוטונומיה התרבותית של כל אחת מקבוצות הלאום - היהודים והערבים.

הכותב **מתנגד** לגישה זו שכן, מבחינתו "... על מדינת ישראל לשמור על האופי היהודי שלה; המדינה הוקמה כפתרון עבור העם היהודי, שסבל רדיפות קשות במרוצת הדורות."

הכותב מבקש להשאיר את מדינת ישראל כמדינת הלאום האתני של הלאום היהודי. לטענתו, המדינה מהווה פתרון לעם היהודי ואין להפוך אותה למדינת כל אזרחיה בצורה כזו שתטשטש את זהותה היהודית.

**שאלה מספר 11**

מדינת ישראל פתחה את שעריה ועודדה את יהודי העולם לעלות אליה ולהשתתף בבנייתה. יהודים רבים אכן בחרו לעלות לישראל ובכך תרמו לגידול האוכלוסייה ולחיזוק הכלכלה, אולם בסופו של דבר רוב העם היהודי נשאר בתפוצות. מציאות זו חייבה את ראשי המדינה לגבש מדיניות מיוחדת עבור אותם יהודים בכל הנוגע לעידוד עלייה ולחיזוק הקשר בין העם היהודי החי בישראל, ולבין הקהילות היהודיות בתפוצות.

אחריות ומחויבות זו באה לידי ביטוי במספר דרכים – מצדה של ישראל, מדינת ישראל רואה את עצמה ערבה לשלומם ולביטחונם של יהודי התפוצות, היא דואגת להעלות אותם לישראל במקרה של רדיפות, מעמידה פושעים נאציים לדין, ומנחילה ערכי תרבות יהודיים וישראלים. יהודי התפוצות דואגים גם הם למדינת ישראל בגיוס תרומות ובהשקעת כספי התרומות בפרויקטים שונים בישראל, ובתחום הפוליטי ביצירת דעת קהל אוהדת וביצירת מדיניות אוהדת כלפי ישראל.

אחריות ומחויבות זו באה לידי ביטוי בקטע בכך שהדובר אומר שמדינת ישראל צריכה "...להמשיך להיות עבורם [יהודי התפוצות] מרכז לאומי ולדאוג להגנתם בכל מקום שבו הם נמצאים". הדובר טוען שמדינת ישראל צריכה למלא את מחויבותה כלפי יהדות התפוצות ולהגן עליהם באשר הם.

שאלה מספר 12

עקרון הכרעת הרוב: במשטר דמוקרטי, העם מורכב מקבוצות שונות בעלות אינטרסים ורצונות שונים. ניהול המדינה מחייב קבלת החלטות, וכאשר מתגלעות מחלוקות בניהול החברה והמדינה, יש צורך להכריע על מנת שניתן יהיה לקבוע מדיניות. ההכרעה במשטר הדמוקרטי נעשית על בסיס עקרון 'הכרעת הרוב' שכן בדרך זו מתקבלות ההחלטות על פי רצונו של רוב העם וכולם מחויבים לקבל את שהוחלט (מימוש הטוב ביותר של עקרון "שלטון העם"). הכרעת הרוב היא למעשה כלי לקבלת החלטות בחברה דמוקרטית פלורליסטית.

בניגוד למדינות לא דמוקרטיות, החלטות הרוב במדינה דמוקרטית מוגבלות בכך שהן לא פוגעות ביכולתו של המיעוט להמשיך ולחיות על פי השקפת עולמו, ולא פוגעות בצורה לא סבירה בזכויות אדם. הכותב טוען שאסור שערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית יפגעו בערכיה כמדינה דמוקרטית. למרות שהמרחב הציבורי צריך להיות מושפע מכך שישנו רוב יהודי במדינה, הרי שכל החלטה צריכה להיעשות "...מתוך הכרה במיעוט הערבי שהוא מיעוט לאומי, ואף חיזוק הכרה זו על ידי שמירה על זכויותיו הטבעיות והקבוצתיות". הכותב מכיר בחשיבות של עקרון הכרעת הרוב אולם טוען שיש לסייג אותו בכך שאין לפגוע בזכויות המיעוט.

**פרק רביעי**הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 16-19.**שאלה מספר 16**

זיהוי: התנאי לבחירות דמוקרטיות שהחוק החדש נועד לממש הוא **כלליות**.

הגדרה: כל אזרחי המדינה זכאים להשתתף בבחירות למוסדות הנבחרים במדינה.

ביסוס מהקטע: חוק חדש בצרפת קובע שחלק מחברי הפרלמנט הצרפתי יהיו אזרחים צרפתיים המתגוררים במדינות אחרות. כמה אזרחים צרפתיים המתגוררים בישראל הציגו את מועמדותם בטענה שאם יבחרו הם יפעלו לחיזוק הקשר בין ישראל וצרפת, ולמען בוחריהם.

הסבר במילים שלי: העובדה שאזרחים צרפתיים המתגוררים בישראל יכולים להתמודד ולהיבחר לפרלמנט הצרפתי ממשמשת את התנאי של כלליות בבחירות דמוקרטיות, כיוון שהיא מאפשרת לכל אזרח ליהנות מזכותו הדמוקרטית, ללא קשר למקום מגוריו.

שאלה מספר 17

זיהוי: המובן של הדמוקרטיה שבא לידי ביטוי במסרים של האמנים הוא **המובן המהותי**.

הגדרה: הדמוקרטיה כהשקפת עולם וכאורח חיים פירושה מערכת ערכים שבמרכזה האדם, המבוססת על עקרון זכויות האדם. על פי ההשקפה הדמוקרטית האדם הוא ערך העומד בפני עצמו: הוא בן חורין ובעל "זכויות טבעיות": הזכות לחיים, חירות, שוויון וקניין. זכויות אלה מוקנות (מוענקות) לאדם מעצם היותו אדם. גישה זו רואה באדם יצור תבוני, טוב מנעוריו ושואף לטוב.

ביסוס מהקטע: אמנים מתחומים שונים ארגנו תערוכה של יצירותיהם ובה הם מציגים מסרים של אהבת אדם, קבלת האחר וההכרה בשונותו.

הסבר במילים שלי: התערוכה שארגנו האמנים מבטאת את המובן המהותי של הדמוקרטיה כיוון שהיא מעבירה מסרים המדגישים את זכויות האדם, כבודו ושונותו.

שאלה מספר 18

זיהוי: סוג הזכויות שנפגע, לטענת בוחני הנהיגה, הוא **זכויות חברתיות**.

הגדרה: זכויות חברתיות הן זכויות שמעניקה המדינה לאזרחיה, ולכן רשאית לצמצמן ואף לבטלן בכפוף לשיקולים שונים. בין הזכויות החברתיות מקובל למנות את הזכות לרמת חיים מינימאלית, הזכות לחינוך, הזכות לטיפול רפואי, הזכות לדיור (הולם), כמו גם זכויות עובדים ותנאי העסקה. לגבי חלק מהזכויות הללו קיימת מחלוקת האם יש להתייחס אליהן כזכויות חברתיות או כאל זכויות טבעיות, ובראשן הזכות לחינוך והזכות לטיפול רפואי.

ביסוס מהקטע: בשנים האחרונות גדל מספר הנבחנים במבחני הנהיגה המעשיים בישראל, ולכן נוצר עומס גדול על בוחני הנהיגה. הבוחנים דרשו ממשד התחבורה המעסיק אותם להתאים את היקף המשרה שלהם לנסיבות החדשות שנוצרו ולהקל עליהם את העומס. כאשר משרד התחבורה סרב, הם פתחו בעיצומים.

הסבר במילים שלי: בקטע מוסבר כי הבוחנים פתחו בעיצומים לנוכח השינוי בתנאי העסקתם על רקע הגידול במספר הנבחנים שאילץ אותם לעבוד שעות רבות יותר מבעבר. מכאן יש להסיק כי מדובר בזכות החברתית שעניינה זכויות עובדים ותנאי העסקה.



**שאלה מספר 19**

אני תומך באימוץ התפיסה הליברלית-אינדיבידואלית במרחב הציבורי במדינת ישראל.
להלן שתי הנמקות לעמדתי זו:

הפרט כעומד במרכז השקפת העולם הדמוקרטית: זאת בהתאמה לעקרון כבוד האדם (כפרט/כאינדיבידואל), כמו גם מכוח קדימותן החוקתית של זכויות הפרט וזכויות האדם כזכויות טבעיות, וביניהן הזכות לחיים, חירות וקניין. רק תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית תאפשר לאזרחי מדינת ישראל לממש במידה הרבה ביותר את חירויותיהם, שכן היא מצמצמת את מקדם ההתערבות של השלטון בחייהם רק לתחום שבו התערבותו היא נדרשת ומידתית.

הרכבה המגוון של החברה הישראלית כחברה הטרוגנית: החברה הישראלית היא חברה פלורליסטית המורכבת מקבוצות רבות ומגוונות, וביניהן יהודים וערבים, דתיים וחילוניים, ותיקים ועלים חדשים ועוד. גישה ליברלית-רפובליקנית עלולה לפגוע בעקרונות הפלורליזם והסובלנות, עד כדי כפיית סדר היום וההעדפות של קבוצת הרוב על קבוצות המיעוט לסוגיהן השונים, ובראשן קבוצת המיעוט הערבי. תפיסה ליברלית-רב תרבותית, לעומת זאת, עלולה לעודד תופעות של פגיעה בזכויות פרט / אדם בקרב מי מבין קבוצות המיעוט שתרבותן הפוליטית איננה דמוקרטית מובהקת, כגון קבוצת המיעוט החרדי.